

Toespraak locoburgemeester Barbara de Reijke

Herdenking, 4 mei 2022, Ouderkerk aan de Amstel

Straks zijn we twee minuten stil. Slechts 120 seconden zijn we samen stil. Waar denken we dan aan? In welk beeld, verhaal of herinnering is degene naast ons verzonken? We weten het niet. Toch zijn we straks verbonden in twee minuten stilte. Twee minuten voor het besef dat vrijheid niet vanzelfsprekend is.

Vrijheid om te gaan en staan waar je wil, vrijheid om zelf keuzes te maken. Nu, na alle beperkingen die de Coronapandemie ons opgelegd heeft, beseffen we meer dan ooit dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. Zijn we weer blij met onze vrijheid.

Twee jaar waren we twee minuten stil in stilte. Soms in eenzaamheid, soms gedeeld met maar een enkele dierbare. We keken naar een lege Dam, luisterden vanuit ons eigen huis naar toespraken en waren dan twee minuten stil:

voor mannen die nooit hun kind zagen opgroeien, voor vrouwen die geen kinderen meer zouden krijgen en voor kinderen die nooit volwassen mochten worden.

Misschien liet u zich twee minuten terugvoeren naar de Jappenkampen? Kampen, waar je opeens geen mens meer bent maar een nummer.

Misschien dacht u aan oorlogsgeweld uit een veel recenter of juist veel ouder verleden.

Twee minuten voor hen die vielen: een vader, broer, zus, opa, moeder, neef of nicht, soms het hele gezin of zelfs de hele familie. Twee minuten voor die herinnering, die in het geheugen staat gegrift. Zoals bij Jos Geijssel, die ik twee jaar geleden mocht interviewen over zijn neef Anton de Lange. Anton kwam hier uit Ouderkerk en was in opleiding voor bakker. En net na de bevrijding, terwijl iedereen feest aan het vieren is gaat hij achter een paar SS'ers aan die de feestelijkheden wilden verstoren. En door dat gesprek kan ik het zo voor me zien: die jongens die over de sloten springen in de Ronde Hoep. Achter de SS'ers aanjagen en met een bootje de Amstel oversteken. Onderweg heeft hij zijn helm verloren. Op plekken die voor mij ook bekend zie ik het gebeuren. Een jongen die even, een fractie maar, zijn hoofd opricht. Twee kogels maken een einde aan een veelbelovend leven en slaan een gat in de familie, voor altijd.

Hij trouwt niet met zijn verloofde en hij wordt geen bakker. Hij wordt slechts 24 jaar. Zijn naam staat hier, op de achterzijde van het monument.

Oorlog nestelt zich in je ziel. De verschrikkingen en verwoestende barbaarsheid worden soms tientallen jaren opgeborgen en verborgen, maar trekt een spoor door generaties. De beelden van toen zijn als een tekening in zwart en wit. Een tekening die beetje bij beetje wordt ingekleurd omdat een grootmoeder haar verhaal opeens vertelt aan haar kleinkind, of omdat we zelf op zoek gaan naar wat er nu eigenlijk met een dierbare is gebeurd. En dan begrijpen we waarom vader altijd hoofdpijn had of moeder altijd opveerde als de bel onverwacht ging, hopend op de terugkeer van haar verloren zoon.

Mijn opa was 16 jaar toen de oorlog begon. Hij woonde in Amsterdam en met z'n broers gingen ze er stiekem op uit om turf tussen de tramrails te verwijderen om te gebruiken als brandstof. Elektriciteit was er niet meer. Om 's avonds nog wat licht te hebben om te lezen moesten ze om de beurt fietsen zodat een ander nog wat kon lezen. Hij heeft de oorlog gelukkig overleefd, maar het is altijd een onderdeel van zijn leven geweest. Vorig jaar is mijn opa overleden. Herinneringen aan die tijd kan hij nu daarom niet meer delen. Het is dus nu aan ons om de verhalen door te geven.

Sinds enkele maanden is oorlog niet meer ver weg. Vanuit Oekraïne komt de oorlog in al haar gruwelen dagelijks tot ons: verwoeste huizen, ontredderde mensen, intense wreedheid, gebrek aan alles, lijken op straat en vluchtelingen met slechts dat ene koffertje, een zoekend kind met een rugzakje. Een nieuwe zwart-wit tekening, die straks door nieuwe generaties wordt ingekleurd. We herkennen de tekening, een bizarre herhaling van de zetten van toen in een 21^{ste} eeuwse jas. Vrijheid is inderdaad niet vanzelfsprekend, dus reiken we Oekraïne helpende handen en bieden we opvang aan hen die moesten vluchten, een tijdelijke thuis. Zo zijn we in onze vrijheid aan elkaar verbonden.

Morgen vieren wij 77 jaar vrijheid. Vrijheid om te gaan en staan waar we willen. Een vrijheid waar we als Nederlanders trots op zijn. Die vrijheid is van ons samen, koesteren we samen. Die vrijheid is de verantwoordelijkheid van ons allemaal.

Als het Covid19-virus ons iets geleerd heeft, dan is het wel hoe groot de gevolgen van een handeling van u of van mij, een keuze van u of van mij, voor een ander kunnen zijn. Vrijheid bouwen we met elkaar, in verbondenheid. Opdat wij het kunnen doorgeven aan onze kinderen, en zij het op hun beurt weer door kunnen geven aan hun kinderen.

Is twee minuten stilte voldoende?

Het lijkt zo kort. Maar zie eens met hoe velen wij hier weer staan.

In ons land zijn we met miljoenen, ieder jaar verbonden in twee minuten stilte, die zo persoonlijk, zo van onszelf, maar zo veelzeggend en zo van ons samen zijn. Graag sluit ik af met een gedicht van Simon Vinkenoog, door hem uitgesproken op 4 mei 2004:

Stilte

Nooit mogen wij vergeten
wat oorlog betekent
in het leven van iederéén

Elke oorlogsdode
en er waren en zijn er miljoenen
is er één te veel

Zoveel mensenkinderen
onschuldig getroffen
zoveel mensen ook
die voor vrijheid vochten

Zijn twee minuten stilte
voldoende – genoeg?

Dringt het besef dat oorlog
een ziekte is, als armoede
en ondervoeding,
in twee minuten tot ons door?

Moge het altijd stil in ons zijn
het diepste contact met ons zelf
vindt in stilte plaats

Ver van pijn en geweld
waar vrede heerst
liefde, wijsheid, stilte